

HISTORIA DO CONCELLO DE O CORGO I (1840-1880)

Abuín Arias, Jesús

Xubilado. Estudioso do concello de O Corgo, e escritor de varios libros relacionados con este concello

González Díaz, Josefa

Diplomada en Relacións Laborais, e Licenciada en Humanidades

Funcionaria da Universidade de Santiago de Compostela

In memoriam a Quique, sempre te recordaremos.

RESUMO

A forma de goberno nas entidades locais presenta unhas peculiaridades que as diferencian doutros niveis territoriais de ámbito superior como o Goberno da Nación, e os gobernos autonómicos. Os principios establecidos no primeiro paradigma de goberno local -o concello- en España, institucionalizados na Constitución de 1812, mantivéronse ininterrompidamente nos diferentes modelos de réxime local durante os séculos XIX e XX. Con todo, a partir do segundo paradigma do goberno local que ten a súa referencia no Estatuto Municipal de 1924 e no Estatuto provincial de 1925, promulgados durante a ditadura de Primo de Rivera, introdúcese cambios significativos respecto ao paradigma doceañista.

Posteriormente a constitución de 1978 establece uns novos principios que afectan ao sistema de organización da Administración local. Cada esfera administrativa (estatal-autonómica-local), adquire

Concello de O Corgo

unha verdadeira autonomía entendida como núcleo esencial de funcións amparado pola Constitución que nin a Administración do Estado nin a Administración Autonómica poden invadir. Polo tanto a descentralización territorial do poder introduce un novo contexto para o goberno local distinto ao dos réximes precedentes.

PALABRAS CLAVE: concello, actas, alcalde, rexedores.

1.- LIMIAR

Constitución política da monarquía española.

Decreto CXXXVIII do 18 de marzo de 1812.

Titulo V. Dos tribunais e da administración de xustiza no civil e criminal.

Capitulo II. Da administración da xustiza no civil.

Art. 282. O alcalde de cada pobo exercerá nel, o oficio de conciliador, e o que teña que demandar por negocios civís ou por inxurias, deberá presentarse a el con este obxecto.

Art. 283. O alcalde con dous homes bos, nomeados un por cada parte, oírán ao demandante e ao demandado, entenderase das razóns en que respectivamente apoién a súa intención, e tomará, oído o ditame dos dous asociados, a providencia que lle pareza propia para o fin de terminar o litixio sen mais progreso, como se terminará, en efecto, se as partes quedan conformes con esta decisión extraxudicial.

Art. 284. Sen facer constar que se intentou o medio da conciliación, non se establecerá preito algún.

Titulo VI Do goberno interior das provincias e dos pobos.

Capitulo I. Dos concellos.

Art. 309. Para o goberno interior dos pobos haberá concellos compostos de alcalde/es, os rexedores e o procurador síndico, presididos polo xefe político onde o houbera, e no seu defecto polo alcalde.

Art. 310. Poñeranse concellos nos pobos que non os teñan, e nos que conveña que haxa, non podendo deixar de habelo nos que por si só, coa súa comarca cheguen a mil almas, e tamén se lles sinalará termo correspondente.

Art. 311. As leis determinaran o nº de individuos de cada clase dos que han de compoñerse os concellos dos pobos con respecto a súa veciñanza.

Art. 312. Os alcaldes, rexedores e procuradores síndicos nomearanse por elección dos pobos, cesando aos rexedores e demais que sirvan oficios perpetuos nos concellos, calquera que sexa o seu título e denominación.

Art. 313. Todos os anos no mes de decembro reuniranse os cidadáns de cada pobo, para elixir a pluralidade de votos, con proporción a súa veciñanza, determinando número de electores, que residan no mesmo pobo e estean no exercicio dos dereitos do cidadán.

Art. 314. Os electores nomearan no mesmo mes a pluralidade absoluta de votos o alcalde/es, rexedores e procurador/es síndicos para que exerzan os seus cargos o primeiro de xaneiro do seguinte ano.

Art. 315. Os alcaldes mudaranse todos os anos, os rexedores por metade cada ano. E o mesmo ocorre cos procuradores síndicos onde haxa dous, se houbese so un mudará todos os anos.

Art. 316. O que xa exercera calquera destes cargos, non poderá volver a ser elixido para ningún deles, sen que pasen polo menos dous anos, onde a veciñanza o permita.

Art. 317. Para ser alcalde, rexedor ou procurador síndico, ademais de ser cidadán no exercicio dos seus dereitos, requírese ser maior de 25 anos, con 5 polo menos de veciñanza e residencia no pobo, as leis determinarán as demais calidades que han de ter estes empregados.

Art. 318. Non poderá ser alcalde, rexedor nin procurador síndico ningún empregado público de nomeamento do Rei, que estea en exercicio, non entendéndose comprendidos nesta regra os que sirvan nas milicias nacionais.

Art. 319. Todos os empregos municipais referidos serán carga municipal, de que ninguén poderá escusarse sen causa legal.

Art. 320. Haberá un secretario en todo concello elixido por este a pluralidade absoluta de votos e dotado dos fondos do común.

Art. 321. Estará a cargo dos concellos.

1º. Apolición de salubridade e comodidade.

2º. Auxiliar ao alcalde en todo o que pertenza á seguridade das persoas e bens da veciñanza e á conservación do orden público.

3º. A administración e inversión dos caudais propios e arbitrios conforme as leis e regulamentos co cargo de nomear depositario baixo responsabilidade dos que o nomean.

4º. Facer o repartimento e recadación das contribucións e remitis á tesourería respectiva.

5º. Coidar de todas as escolas de primeiras letras, e dos demais establecementos de educación que se paguen con fondos do común.

6º. Coidar dos hospitais, hospicios, casas de expósitos e demais establecementos de beneficencia. Baixo as regras que se prescriban.

7º. Coidar da construción e reparación dos camiños, calzadas, pontes e cárceres, dos montes e plantacións do consumo e de todas as obras públicas de necesidade, utilidade e ornato.

8º. Formar as ordenanzas municipais do pobo e presentalas ás Cortes para a súa aprobación por medio da Deputación Provincial, que as acompañará co seu informe.

9º. Promover a agricultura, a industria e o comercio segundo a localidade e circunstancias dos pobos, e cando lles sexa útil e beneficioso.

Art. 322. Se se ofrecen obras ou outros obxectos de utilidade común, e por non ser suficientes os caudais de propios, foran necesarios recorrer a arbitrios, non poderán impoñerse estes senón obtendo por medio da Deputación provincial a aprobación das Cortes. Na caso de ser urxente a obra o obxecto ao que se destinen, poderanos usar os concellos interinamente deles co consentimento da Deputación, mentres recae a resolución das Cortes. Estes arbitrios administraranse en todo como os caudais de propios.

Art. 323. Os concellos desempeñaran todos estes encargos baixo a inspección da Deputación

Provincial, a quen renderán conta xustificativa cada ano dos caudais públicos que recadaran e investiran.

Decreto CCXXXII do 10 de marzo de 1813. No seu apartado di: “que cando acaeza a morte dalgún rexedor nomearase no seu lugar a outro polos últimos electores, o cal servirá o seu cargo todo o tempo que lle correspondería desempeñar ao que faleceu”.

Decreto CCXLII do 24 de marzo de 1813. Di: “Os rexedores e demais individuos dos antigos concellos fieis das Españas en toda a monarquía, conservarán os honores, tratamento e uso do uniforme dos que respectivamente estivesen en posesión ao tempo de cesar pola formación dos concellos constitucionais”.

Decreto CCLXIX do 23 de xuño de 1813.

Capítulo I. Das obrigas dos concellos.

I. Estando a cargo dos concellos a policía de salubridade, deberán coidar da limpeza das rúas, mercados, prazas públicas e hospitais, cárceres e casas de caridade e de beneficencia; velar sobre a calidade dos alimentos, coidar de que en cada pobo haxa cemiterio.

II. Os concellos enviaranlle ao xefe político da provincia cada tres meses unha nota dos nados, casados e mortos do pobo estendida polo cura, con especificación de sexo e idade, de cuxa nota conservará o concello un rexistro; e unha nota da enfermidade da que faleceron, estendida polo facultativo.

II. Se se manifestara no pobo algunha enfermidade ou epidemia, dará o concello inmediata conta ao xefe político, para que se tomen as medida correspondentes para que non se estenda, ademais de auxiliar ao pobo con medicamentos avisando semanalmente ao xefe político do estado de saúde pública e mortalidade.

IV. Formarase en cada concello onde o veciñanza o permita unha xunta de sanidade composta polo alcalde, o cura párroco máis antigo, dun ou máis facultativos, dun ou máis rexedores e dun ou máis veciños,.

V. Para coidar a comodidade do pobo coidará ao concello, por medio de providencias económicas, de que estea abastecido abundantemente de comestibles de boa calidade, coidará da

conservación das fontes públicas, que estean empedradas e alumeadas as rúas nos pobos que puidera ser, e que estean coidadas as paraxes públicas.

VI. Coidará cada concello dos camiños rurais e estradas do seu territorio.

VIII. Nos montes e plantacións en común estará a cargo do concello a vixilancia e coidado que prevé a constitución.

X. As medidas xerais de bo goberno, que deban tomarse para asegurar e protexer as persoas e bens dos habitantes, serán acordadas nos concellos e executadas polo alcalde, auxiliados polo concello, e por cada un dos seus individuos cando para iso sexan requiridos.

XI. Estará a cargo de cada concello a administración e inversión dos caudais de propios e arbitrios, conforme as leis e regulamentos nomeando un depositario na forma que prevé a Constitución. Se o concello necesitara para gastos públicos ou de utilidade común algún diñeiro mais acudiría ao xefe político, facéndolle presente a utilidade dos gastos, o que comunicará este á Deputación Provincial.

XIII. Acerca do reparto e recadación das contribucións que correspondan a cada pobo, observara o concello o que prevén a Constitución.

XIV: Coidará o concello das escolas de primeiras letras e demais establecementos de educación que se paguen con fondos do común.

XV. Coidara o concello de promover o fomento da agricultura, a industria e o comercio.

XVI. Deberá cada concello render contas anualmente á Deputación Provincial, dirixíndoas por medio do xefe político, da recadación e inversión dos caudais.

XVIII. Se algún veciño se sentira agraviado por providencias económicas ou gubernativas dadas polo concello, ou polo alcalde, deberá acudir ao xefe político, quen por si tendo a Deputación Provincial, resolverá gubernativamente toda dubida, sen que por isto se esixa dereito algún.

XX. O alcalde comunicará inmediatamente ao concello as ordes que deban publicarse.

XXI. O secretario do concello, que non será ningún dos seus individuos, a menos que a curtidade da

veciñanza sexa un obstáculo a xuízo da Deputación Provincial, poderá ser removido polo concello en calquera momento co consentimento da Deputación.

XXIII. O último domingo de novembro do 1813 en ultramar, e o último domingo de setembro do 1814 na península, illas e posesións adxacentes e así sucesivamente cada dous anos en que deban celebrarse as xuntas electorais da parroquia, o que presida o concello de cada pobo deberá avisar aos veciños polos medios que estean en uso, de que o próximo domingo se celebrarán eleccións para nomear aos electores que correspondan ao pobo.

XXIV. Cada concello coidará de que as bagaxes, aloxamentos, e demais subministracións para a tropa se repartan con igualdade e equitativamente entre os veciños conforme a ordenanza e regulamentos.

Decreto CCLXXXI do 11 de agosto de 1813. No seu apartado 11ª di que ningún vocal de concello poderá nomear substituto, sen aínda con acordo do mesmo concello debendo ao rexedor máis moderno suplir as ausencias, enfermidades e vacantes do procurador/es síndicos, así como deben suplir a dos alcaldes o rexedor/es máis antigos. Se chegara o caso de que se suspenda todo o concello, ou a maior parte del, deberán ocupar o seu lugar os das respectivas clases do ano anterior, hasta que sexan lexitimamente declarados inhábiles ou repostos nos seus oficios.

V.1ª. Suprímense os soldos dos que nalgúns pobos da Monarquía gozaban os alcaldes, rexedores e procuradores síndicos, e os que en adiante se nomeen para estes cargos, desempeñaranos gratuitamente, e sen emolumentos algúns.

2.-ACTAS DO CONCELLO DO CORGO

Libro de actas que forma o concello constitucional da vila e Puebla de Aday para o ano 1840.

Ano 1840. Alcalde-presidente: D.Andrés Valcarce Pardo.

Na reunión das Cortes Españolas no 1812 aprobouse a Constitución Española, na que se dispoñía entre outras cousas, a formación dos concellos con alcalde, rexedores e un procurador síndico nomeados por compromisarios e cesando aos do réxime antigo e en cada capital de provincia un xefe político que máis tarde sería o Gobernador Civil e unha Deputación Provincial.

Casa do Concello de O Corgo

Por este motivo ao suprimirse a Puebla de Aday, creouse o concello de O Corgo con capitalidade en dito pobo que empezou a funcionar no ano 1840, no que estaban incluídas as parroquias que constituían a antiga Puebla de Aday, oito mais de Láncara e 1 de Lugo, en total 38 parroquias.

Na reunión celebrada o 22 de febreiro e con D. Andrés Valcarce Pardo, como alcalde-presidente.

D. José Páramo López, alcalde 2º

D. Antonio Lence, procurador síndico

D. Pedro Rodríguez, rexedor 1º

D. Manuel Díaz de Yebra, rexedor 2º

D. Juan de Neira Gayoso, rexedor 3º

D. Francisco Tallón, rexedor 4º

D. José Ares Pociña, rexedor 5º e

D. José Díaz Zureira, rexedor 6º

Acordaron ademais nomear secretario a D. Manuel Francisco Cela, veciño de San Andrés de Chamoso, ao que dotaron de 4 reais diarios de

soldo, celebrando sesións todos os domingos do ano á unha da tarde na sala consistorial sita en San Cristovo de Chamoso na casa de Julio de Fouce.

Entre as normas que se ditaron figuran que estando a autoridade na sala consistorial non se permitía que entrasen persoas con sombreiro na cabeza, nin fumar, nin facer ruxido.

Os mordomos ou pedáneos das parroquias debían asistir ás sesións ordinarias, e se non podían facultarían a unha persoa que o fixese no seu nome, baixo a multa de un ducado.

Estes pedáneos debían facer unha relación de veciños da súa parroquia que tiveran xuntas de gando propias ou alleas para compoñer os camiños reais, municipais e veciñais, limpándoos de maleza e o que non o fixera, faríao o alguacil da audiencia á súas costas mediante o pago de seis reais diarios.

Os rexedores (concelleiros) que tiñan que asistir de semana en O Corgo tiñan unha habitación ou sala con chave na casa de D. Froilán López Barbeiro.

O catro de setembro acordouse trasladar o concello á casa de D. Manuel de Vila, en San Cristobal de Chamoso, vista a pouca comodidade e ruxido que ofrecía a casa de D. Julio de Fouce.

Año 1841. Alcalde-presidente: D. Manuel Cedrón y Vega (por dimisión do anterior).

O 7 de febreiro de 1841 a corporación acordou celebrar as sesións na casa-mesón de D. Apolinar Valcarce Pardo (Casa de Resch), sita na parroquia do Corgo ditas sesións celebraríanse todos os sábados do ano á unha da tarde.

Casa de Resch

Era competencia dos pedáneos ou alcaldes de barrio o arranxo dos camiños públicos e municipais, limpándoos de maleza, a custodia dos froitos, agros e sebes, a orde da poboación, notificar as tabernas que desde as oito da noite en inverno e as nove en verán cerraran ditas portas, senón o cumpriran serían castigados con dous ducados de multa por primeira vez e a formación de causa por segunda vez.

En sesión do 10 de xullo de 1841 noméase a D. Manuel Cedrón y Vega, alcalde por dimisión do anterior D. Andrés Valcarce Pardo.

En sesión de 8 de novembro, por unanimidade de votos acordouse baixar o viño a cinco cuartos, o cuartillo e o que non o fixera, sería multado con un ducado.

Casa de Resch e fonte pública

Año 1842. Alcalde-presidente: D. Gerónimo Fernández.

En reunión do 8 de xaneiro de 1842 acordáronse entre outros asuntos a prohibición aos taberneiros do distrito o uso doutros vasos que non foran de cristal, para evitar enfermidades contaxiosas. Así mesmo comunicóuselles aos señores curas, párrocos, vicarios e pedáneos que desen parte dos amancebamentos e actos escandalosos que reprobaban a verdadeira moral.

En sesión de 5 de marzo acordouse modificar os prezos dos comestibles:

Libra de carne fresca de tenreira	6 cuartos
Libra de jato	4 „
Libra galega de pan de trigo	5 „
Libra galega de centeo ben acondicionado	3 „
Cuartillo de viño bo	5 „
	4 „

Entendendo que o viño de 5 cuartos tiña que ser de Valdeorras, Quiroga ou Amande, e o de 4 de Monforte, Pombeiro e outros ribeiros inmediatos.

Ano 1843. Alcalde-presidente: D. Andrés Valcarce Pardo.

En reunión do 25 de febreiro convocaron aos mordomos-pedáneos para que, con asistencia de persoas entendidas, procederan á repoboación das devesas nacionais, ao seu peche e custodia e á plantación de árbores nos montes comúns e de propios.

En sesión extraordinaria de 18 de abril a corporación acordou, entre outras cousas: que nas tabernas e outros almacéns de licores se gardara limpeza e aseo coas medidas e vasillas, alzándoos do chan e usando embudes para envasar o viño, tendo en cada taberna seis vasos de cristal puro e recipiente de auga limpa para lavalos. Que ningunha moza solteira, menos de 40 anos poida vivir soa na casa separada dos seus familiares. Os mordomos-pedáneos nomearan a un celador que vixiase a xente sospeitosa da súa parroquia no roubo de leña, herba, folla e outras especies que produce a agricultura.

Na sesión do 25 de novembro reuniuse a corporación para distribuír as mesas en vistas ás eleccións parroquiais e renovación de vocais do concello que debería facerse nos primeiros días festivos do mes de decembro.

Ano 1844. Alcalde-presidente: D. José María Abuín

Na reunión do 5 de xaneiro entre outras cousas acordaron que as oito parroquias agregadas a este concello e que pertencían a Puebla de San Julián, paguen con arranxo a posibles por reparto que faga o pedáneo e dous homes de cada unha delas 108 reais polo aluguer das seis cabaleirías e salario do alguacil e arrieiros.

O 24 de marzo a corporación encargou aos mordomos-pedáneos que recolleran as armas dos que non tiveran licenza, vixiar ás xentes que pasen pola súa parroquia, arrestándoos senón levaran pasaporte.

En sesión do 7 de abril acordaron atendendo ás peticións dos veciños das parroquias agregadas a este distrito que pertencían a Puebla de San Julian, trasladar a casa do concello á casa de D. Ramón de Páramo e Neira, sita en Hospital de Chamoso, parroquia de San Pedro de San Andrés, como punto medio do distrito.

Ano 1845. Alcalde-presidente: D. José Mª Pardo Quiroga

En sesión do 1 de febreiro e de acordo coa R.U do 14 de xaneiro comunicóuselles aos señores curas párrocos e vicarios que soamente estaban obrigados a remitir o último de cada mes as notas dos nados, mortos e casados para inscribilos no rexistro.

En sesión do 15 de marzo acordou a corporación multar ás tabernas de O Corgo, Gomeán, Santalla, Sabarei e Lapio cunha multa de 1 ducado por subir o prezo do viño a 6 cuartos e medio sen licenza e permiso da autoridade local.

Ano 1846. Alcalde-presidente: D. Andrés Díaz

Ano 1847. Alcalde-presidente: D. Pedro López Placer

Ano 1848. Alcalde-presidente: D. Domingo Antonio Trebolle

O Xefe político da provincia ordenou o traslado da casa do concello á parroquia de San Juan de O Corgo e en sesión de 25 de marzo acordouse cumprimentar dita orden e sinalar local para celebrar as sesións na casa de Dª Maria Cora e Miranda (Casa de Trebolle).

Casa de Trebolle

Ano 1849. Alcalde-presidente: D. Domingo Antonio Trebolle

En sesión ordinaria do día 5 de xaneiro acordouse, entre outras cousas, que os pedáneos deran parte dos amancebamentos, da xente mal entretida e que vaguen polos pobos dende as dez da noite, observarán ademais se nas súas parroquias hai algunha moza embarazada, a fin de asegurar o feto e corrixir o crime polo escándalo.

Ano 1850. Alcalde-presidente: D. Domingo Antonio Trebolle ata o día 8 de agosto que foi suspendido, substituíndoo D. Antonio Arias Crecente.

En sesión do 27 de decembro acordou o concello fixar o prezo do cuartillo de viño, pola medida que se usa no distrito a seis cuartos, e libra de carne fresca a cinco cuartos.

Ano 1851. Alcalde-presidente: D. Antonio Arias Crecente, ata o 18 de abril cando repuxeron no seu cargo a D. Domingo Antonio Trebolle.

O 22 de abril a corporación acordou solicitar ao gobernador da provincia o traslado da casa consistorial sita no lugar da Campa, parroquia de Manan de Abaixo, a onde fora trasladado polo anterior alcalde interino e cesante D. Antonio Arias, a San Juan de O Corgo. En sesión do 3 de maio acordouse dar cumprimento á orde do señor gobernador da provincia na que se nomeaba mestre interino para este municipio a D. José María de la Peña y Saavedra.

Ano 1852. Alcalde-presidente: D. Domingo Antonio Trebolle

En sesión de 1 de xaneiro reuníronse os concelleiros para dar posesión aos membros da nova corporación. En sesión do 10 de xaneiro acordouse a construción dunha mesa de galera ou bufete e dos bancos de respaldo para os asentos e servizo do concello a un carpinteiro de Farnadeiros por 200 reais de vellón.

Ano 1853. Para este ano o sr. Gobernador concedeu a este concello 3132 reais dos 9398 reais que o goberno de S.M. concedera para atender a gran miseria que houbo, estes irían destinados para ocupar á xente en arranxo de camiños, fontes e pontóns. Para realizar estes traballos terían preferencia os mais pobres das parroquias, non podendo exceder de 3 reais cada un por día.

Ano 1854. Alcalde-presidente: D. Juan Rodriguez, ata o 4 de agosto que foi substituído por José Valcarce (alcalde interino) que deixou de selo o 2 de novembro por ser elixido D. Manuel Rodriguez, pero a Deputación anulou tal nomeamento o 18 de novembro mandando convocar novas eleccións e nomear a D. Domingo Antonio Díaz Besteiro.

En sesión do 4 de xaneiro e para dar cumprimento á orde do sr. gobernador procedeuse ao nomeamento en propiedade do mestre de

instrución primaria deste concello, o profesor D. José Mª de la Peña y Saavedra.

En sesión do 18 de marzo determinouse trasladar o concello á casa mesón da Campa na parroquia de San Cosme de Manán de Abaixo, coa oposición de varios concelleiros.

138

División del municipio de O Corgo, en el año 1855, en dos Partidos o Colegios Electorales.

1º Partido de Arriba, formado por 24 parroquias, con 395 votantes.

2º Partido de Abajo, formado por 16 parroquias, con 288 electores.

Con data 3 de agosto a xunta provincial de goberno de Lugo acordou relevar do cargo de Presidente deste concello a D. Juan Rodríguez e nomear a D. José Valcarce. Esta xunta dirixiu oficio a alcaldía nos seguintes termos: “tendo noticias esta xunta de que os servizos do concello de O Corgo non se celebran na capital do distrito e si no lugar da Campa e en punto extremado do mesmo, o cal podo causar prexuízos de consideración acordou esta xunta, que vostede proceda inmediatamente a trasladar ao pobo do Corgo o arquivo da corporación municipal habilitando o local correspondente para celebrar os mesmos.

Ano 1855. En reunión de 3 de marzo faise constar que as corporacións quedaban relevadas da cobranza das contribucións.

Ano 1856. Alcalde-presidente: D. Domingo Díaz Besteiro ata o 17 de novembro data que se nomea

conversión a diñeiro de cada xornal regularóno en 5 reais, os de xunta de bois con carro a 10 reais e sen carro a 10 reais.

Ano 1862. O 22 de febreiro deuse posesión a Dª Josefa Mª Caloto e Torrón como mestra da escola de nenas elemental incompleta deste distrito.

O 30 de decembro D. Bernardo Mª Abuín y Sal comunicaba ao sr alcalde que renunciaba ao cargo de concelleiro, dado que fora nomeado xuíz de paz, polo sr. Rexente da audiencia territorial.

Ano 1863. Alcalde-presidente: D. Domingo Antonio Treballe, ata o 2 de outubro que foi suspendido e substituído por D. Pedro Sánchez.

O 20 de febreiro dando cumprimento ao mandado polo Excmo. Sr. Gobernador da Provincia, con vista do novo título de mestre da escola elemental completa de nenos deste distrito D. José Mª Peña y Saavedra expedido polo sr. Reitor da Universidade Literaria de Santiago, polo cal selle aumentaba a súa dotación a 2.500 reais.

O 23 de setembro reuniuse a corporación convocada para ler as disposicións da Xunta de Beneficencia do Reino, para promover os socorros destinados a Manila, e no seu cumprimento, nomear as persoas por parroquias para a súa recadación.

Para levar a cabo o traslado da casa do concello o día 9 de outubro firmaron un contrato con D. Dolores Martinez, viúva de D. José Valcarce polo que esta cede e arrenda a casa propia sita no barrio de Ferreiros nas inmediacións da estrada xeral de Madrid e parroquia de O Corgo, para que se estableza alí o concello e a escola elemental de nenos e nenas dende esta data e por espazo de

Pazo de O Corgo

nove anos consecutivos, baixo o pago anual de 600 reais, libres de contribución, cuxo pago da renda se faría por trimestres vencidos. A corporación atopou beneficioso este arrendo, establecendo que da súa conta e cargo é o pago anual de 300 reais soamente e os outros serían do mestre e mestra a prorrata.

Ano 1864. Alcalde-presidente D. José Mª Vega

Resulta electo como secretario en propiedade por unanimidade de votos D. Domingo Antonio Lage

Ano 1865. Alcalde-presidente D. José Mª Vega

Reunida a corporación o día 4 de xuño acordaron que dada a extensión do distrito composto de 38 parroquias e que os pedáneos poden prestar moi pouco auxilio por falta da instrución necesaria, acordaron dividir o distrito en 4 seccións:

1ª sección. Comprende as parroquias de: O Corgo, Bergazo, Piedrafita, Aday, Piñeiro, Segovia, Vilachá, Arxemil, San Bartolomé de Chamoso e Laxosa.

2ª sección: Cabreiros, San Cristobal, Anseán, Manan de Abaixo, Manan de Arriba, Paradela, San Pedro e Esteban de Farnadeiros, Quinte e San Andrés.

3ª sección: Cerceda, Cela. Camposo, Lapio, Sabarei, Maceda, Escoureda, Abragan, Marei.

4ª sección: Santalla, Gomeán, Franquean, San Martín e San Esteban de Folgosa, Fonteita, Queizán, Campelo e Castrillón.

Na sesión extraordinaria do 23 de agosto, acordaron comunicar que para o distrito de O Corgo non era necesaria a garda rural, polo diseminado que estaba e que sería moi difícil a vixilancia dos terreos dada a cantidade de árbores que había. Deuse conta ademais dunha comunicación do Ser. Gobernador na que se solicitaba informe acerca da utilidade que as esterqueiras reportan a agricultura e se o seu depósito nos camiños prexudican ata o extremo de facerse preciso a súa desaparición. Acordaron informar o Sr. Gobernador de que as esterqueiras son sempre de recoñecida utilidade para os donos das mesmas e na súa maior parte beneficiosas para as vías públicas, como sucede nas fronteiras das casas dos labradores que case sempre por efecto do moito tránsito e pendente do terreo fanse pantanos que se enchén con toxos e outras malezas.

En sesión do 30 de setembro acordouse dividir a sala de sesións cunha varanda de madeira para que nos días de concorrencia non se confundan os concelleiros coa demais xente, nin esta lles estorbe nas súas ocupacións e cuxo custe calculase en 200 reais. Acordouse ademais mercar o retrato da Soberana Reina, calculado en outros 200 reais, e un taboleiro para colocar na fronte da casa e no que se exprese o destino desta, calculado o seu custo en 40 reais.

En sesión celebrada o 22 de outubro deuse conta do estado de varios pontóns que era necesario reparar.

Ano 1866. Alcalde-presidente D. José Mª Vega

Ano 1867. Alcalde-presidente D. Joaquin Pardo Valcarce

En sesión do 20 de xullo acordouse nomear dous médicos para o recoñecemento dos quintos, ese mesmo día deuse posesión a Dona Isabel Capón, como mestra en propiedade da escola de nenas deste distrito do Corgo.

Ano 1868. En sesión do 25 de xullo procedeuse ao sorteo dos concelleiros que debían continuar séndoo no próximo bienio e os que debían saír. Este concello compoñíase de 16 membros.

Ano 1869. Alcalde-presidente D. Joaquin Pardo Valcarce

En sesión do 18 de abril aprobouse o presuposto económico de 1869-1870, cun gasto de 1362 escudos e 300 milésimas.

Pazo de O Corgo

En sesión do 15 de maio acordouse dar conta do ditame da comisión da solicitude de varios veciños de Laxosa para que se declarase propiedade particular o camiño chamado "Regueiro de abaixo" no lugar de Donalban e visto o exposto pola comisión e de acordo co ditame do concello declarouno camiño público obrigando aos veciños de Laxosa a súa reparación.

En sesión do 5 de xuño, entre outras cousas, acordouse nomear unha comisión para que cumpran coa invitación feita polo Sr. Gobernador da Provincia e vaian a capital para o acto de promulgación da Constitución do Estado.

O 22 de xuño reuniuse o concello e acordou acceder á petición de Dª Dolores Martinez para que no sucesivo a renda do inquilinato se pagara a súa filla Dª Plácida Valcarce, por habela herdado do seu pai D. José Valcarce.

Ano 1870. Alcaldes accidentais D. José Andrade y Aranda e D. Laureano Valcarce Folé

En sesión do 29 de xaneiro acordouse formar a proposición en terna para o nomeamento de alcaldes pedáneos.

O 6 de abril foron nomeadas as persoas que ían compoñer a Xunta Pericial de Distrito. En sesión de 7 de maio deuse conta dunha comunicación do Sr. Gobernador da Provincia e outra da Excm^a. Deputación Provincial sobre a subscrición a La Gaceta de Madrid, este concello acordou dita subscrición con cargo ao capítulo 1°. Acordou así pois, autorizar ao secretario D. Domingo Antonio Lage para recoller do goberno da provincia a colección de pesas e medidas, que tiñan satisfeitas.

En sesión de 14 de maio deuse conta de varios expedientes instruídos sobre ocupación de terreos e peches de camiños públicos, por parte de veciños.

O 18 de maio reuniuse o concello para proceder á designación de 42 asociados (o triplo do nº de rexedores) para as 9 seccións nas que estaba dividido o distrito.

En 11 de xuño reunido o concello nomeou unha comisión para que, recoñecido o terreo, informasen sobre a denuncia presentada por varios veciños de O Corgo, pedindo o arrasamento dunha casa construída en monte comunal.

En 22 de xuño proclamase despois dunha votación entre 3 candidatas, como mestra da escola de nenas a Dona Amalia Rodríguez Quevedo.

En 12 de agosto deuse conta do expediente de denuncia para que se declarase camiño público o que conduce á igrexa de Sta. Marina de Cabreiros e se fixeran extraer unhas cancelas colocadas alí por un veciño.

Reunido o concello o 20 de agosto, acordouse trasladar a escola de nenas á casa de D. José Peña pagando de aluguer 81,25 pts. anuais.

En sesión do 8 de outubro acordouse a división do distrito municipal en colexios electorais para a próxima elección de deputados provinciais.

O día 3 de decembro deuse conta dunha comunicación do Sr. Gobernador da Provincia manifestando a petición que o alcalde-carcereiro fixo ante o ministro da gobernación para que se lle aumentase o soldo de 1000 a 1500 pts. anuais, que lle correspondían como carcereiro de capital de provincia de 3ª clase, o que se acordou consultar aos concellos, que decidiron por unanimidade que non había lugar a tal pretensión.

Ano 1871. Alcalde-accidental. D. Laureano Valcarce Fole

En sesión do 21 de xaneiro acordouse o nomeamento de presidentes para as catro meses electorais para un deputado provincial.

En sesión do 1 de abril deuse conta dunha solicitude da mestra de nenas para cambiar de local por atoparse este próximo a unha taberna dende a que se oían palabras disonantes opostas a sa moral, trasladándose esta escola a casa de D. José Doval.

O 22 de abril acordouse pedir que a comisión da Excm. Deputación enviase un oficio manifestando que cantidade de donativos se doará ao distrito, a quen e cando se entregaron e con que obxecto, que segundo a voz pública nos anos de miseria remitíranse pola Excm. Deputación, donativos por uns cantos miles de reais para repartir aos pobres e non constando a inversión de ditas sumas e a fin de satisfacer ao pobo. Tamén que no presuposto de 1862 figuraba unha partida para a adquisición de mobiliario que non existía, nin se sabe que existira.

En sesión do 6 de xuño deuse conta do oficio do sr. Administrador da Facenda Pública sobre a declaración de pobreza dos veciños do distrito. O concello tomando por base o repartimento de arbitrios, declara pobres a toda cabeza de familia que non figurara nel, con maior cota que a de 10 pts. ao ano e as persoas que deles dependan.

En sesión do 15 de xullo, o concello acordou proceder ao reparto en xusta proporción entre as 38 parroquias do concello as 12.045,34 pts ás que ascendían os gastos

Ano 1872. Alcalde-presidente :D. Pedro Neira

O 1 de febreiro elixiuse como alcalde a D. Pedro Neira por maioría de votos. Sendo o total de concelleiros 15.

En sesión de 4 de febreiro procedeuse á votación dos alcaldes de barrio. Ademais acordouse segundo o artigo 55 da lei nomear 4 comisións permanentes compostas de 3 concelleiros cada unha que se denominarían: Abastos, fomento, facenda e quintas.

En sesión do 25 de febreiro, entre outras cousas, acordouse eximir das cargas municipais parroquiais a D. Andrés de Castro de Ansean por realizarse na súa casa as entrevistas e entregas de presos por parte da garda civil. Ademais ante as numerosas queixas dos veciños sobre as vías de comunicación e outros dereitos de propiedade que se estaban entorpecendo no radio do mesmo pola liña férrea en construción, o concello de conformidade coa Constitución do Estado e a Lei Orgánica municipal acordou que as servidumes públicas se manteñan en todo o tempo expeditas procurando que os encargados de dita liña férrea antes de cortar aquelas habiliten outras provisionais que faciliten o tránsito público coa comodidade posible.

Na sesión do 7 de abril deuse conta da comunicación do alcalde de A Coruña a que acompaña copia da exposición que aquel municipio elevou ao Excm. Sr. Ministro de Fomento para que a empresa do ferrocarril galego cumpra os seus compromisos e acordouse adherirse ao seu pensamento e recomendar a súa eficacia.

Ano 1873. Alcalde-presidente: D. Pedro Neira, a partir do 20 de xullo de 1873. D. Domingo Chousa

En sesión ordinaria do 19 de xaneiro deuse conta da comunicación do Sr. Gobernador da Provincia que facía referencia ao cumprimento e observación da Lei de Ferrocarrís do 3 de xuño de 1855 en orde ao dereito que asiste segundo a mesma, a empresa do ferrocarril para utilizarse dos montes e canteiras sen previa indemnización, contestándolle ao concello, mostrando a súa desconformidade e non consentindo que vulneraran os dereitos dos seus cidadáns aínda

que mostrándolle todo o apoio que lle reclame e del dependa para a facer a vía, sempre respectando a lei.

O 17 de agosto acordouse aprobar o presuposto, ascendendo o total de gastos a 10.353, 85 pts., que se repartiran en proporción á recadación forasteira e entre os veciños das 38 parroquias a excepción dos pobres de solemnidade.

En sesión de 19 de outubro deuse conta dunha comunicación do Sr. Alcalde, ao goberno da provincia manifestándolle que no distrito non había persoa que tivese cabalo para a requisición. Tamén se deu conta doutra comunicación que en cumprimento do disposto polo goberno da república, nomeárase nova Xunta municipal de Beneficencia. En sesión do 23 de novembro acordouse comunicarlle ao Sr. Gobernador da provincia que solicitara anteriormente lista de cabalos que houbera no municipio para a requisición, incluíndo en dita lista un cabalo pai que tiña para montura de eguas, matriculado un veciño de Sta. Catalina de Anseán, único que existía no distrito, cuxa relación se mandaría ao Sr. Comandante militar da provincia.

En sesión do 30 de novembro, entre outras cousas, acordouse dar contestación ao Sr. Gobernador comunicándolle que nese distrito había moitas familias en situación precaria, non foi por consecuencia do levantamento carlista, e que por cuxa razón non había relación que remitir.

En sesión do 25 de decembro leuse o decreto do goberno da República de data 2 de outubro e outras circulares, todas relativas á contribución territorial de guerra sobre luces de edificios habitados.

Ano 1874. Alcalde-presidente: D. Domingo Antonio Lage.

O día 18 de xaneiro constitúese o novo concello nomeado polo Excmo. Sr. Gobernador Civil e Militar da provincia.

En sesión do 15 de marzo acordaron ofrecer 125 pts. a conta dos fondos municipais para as atencións da guerra.

En sesión do 19 de abril o alcalde comunicou que D^a. Dolores Martínez en representación da súa filla Dª Plácida Valcarce, viña a requirir ao concello para que o primeiro de xullo próximo deixara libre a casa que habitaba por arrendo con todas súas oficinas, porque a ía ocupar outro inquilino.

Casa da Penagrande

En sesión de 3 de maio comunícase o arrendo da Casa da Penagrande, parroquia de San Cristobal de Chamoso para as oficinas do concello por un período de 6 anos, por importe de 75 pts. cada ano ou sexa, 300 reais cobrados por semestre na depositaria de fondos municipais deste concello.

Ano 1875. Alcalde-presidente: D. Antonio Díaz Lence.

O 28 de febreiro constitúese o concello ao obxecto de dar posesión ao novo nomeado polo Sr. Gobernador da Provincia.

En sesión do 14 de marzo acordouse que foran tirados os peches e unha casa feita no monte común de O Corgo denominado “da Gándara”. En dita sesión acordouse nomear ás persoas que formaran parte das 4 comisións nas que queda dividido o concello: Ornato público, facenda, quintas e abastos.

En sesión do 21 de marzo viuse unha solicitude presentada por varios veciños interpoñendo apelación do acordo tomado por esta corporación referente á derruba de peches e casa feitos e denunciados no monte “da Gándara” e acordouse admitila e dirixila ao Sr. Gobernador.

Tamén se deu conta dunha comunicación da administración económica da provincia, na que se ordenaba a incautación no nome do Estado das fincas que figuraban baixo o nº 1 do repartimento territorial deste distrito polas que paga o Excmo. Sr. Conde de Altamira 42,63 pts, e en consecuencia acordou dar cumprimento e que polo secretario do concello se fixera saber aos caseiros do Sr. Conde reteñan as rendas de que son pagadores, e de feito se devolva o orixinal a administración.

A comisión de Ornato Público tivo que xuntarse varias veces ao ano para emitir informe sobre varias denuncias por apresamento de monte comunal e por apresamento de camiño público.

Ano 1876. Alcalde-presidente D. Antonio Díaz Lence, (ata o 21 de maio). D. Domingo Chousa Páramo.

En sesión extraordinaria do 7 de abril, lese unha comunicación do sr. Gobernador Civil da Provincia onde se lle ordena ao concello que facilite un local na casa consistorial para o despacho do Xulgado, dando un termo de 8 días para cumprir o ordenado. Por non dispoñer de máis habitacións en “Penagrande” acordouse o traslado da casa consistorial ao pobo de O Corgo. Pagarase un arrendo de 75 pts, anuais satisfeitas por trimestres vencidos a condición de dar cuadra suficiente no patio para as cabaleirías das persoas da corporación.

En sesión do 30 de abril, e dando cumprimento a circular do goberno da provincia, dítanse normas para prever as consecuencias dos cans rabiosos, comunicaráselles aos propietarios que embocen os cans e os teñan en permanente prisión a fin de evitar desgrazas.

En sesión do 21 de maio, entre outras cousas acordouse a nova división do distrito en colexios electorais.

En sesión do 20 de agosto acordouse dividir o distrito en 5 seccións para o nomeamento de vogais asociados.

En sesión ordinaria do 26 de novembro concedéronselle 3 meses de permiso ao presidente para ausentarse do país por asuntos particulares.

En sesión do 31 de decembro deuse conta dunha comunicación do xefe do posto da garda civil deste pobo, na que pedía información sobre se neste termo municipal existían máis montes comúns que os que figuraban no B.O P. do 20 de outubro, contestándolle ao concello que neste termo municipal non existían montes comúns, pero si algúns anacos de terreo en abertal ou baldío que son desafogos das distintas aldeas.

Ano 1877. Alcalde-presidente D. Domingo Chousa Páramo.

Reunido o concello en sesión do 18 de xaneiro procedeuse a dividilo en 3 seccións ou colexios para as eleccións dos 13 concelleiros correspondentes por o nº. de habitantes (5.600).

O 1 de marzo constituíuse o concello para dar posesión aos novos concelleiros electos. O 25 de marzo en cumprimento da circular do sr. Gobernador Civil procedeuse á formación de dúas ternas para nomear aos concelleiros que entraban a formar parte da xunta local de primeira ensinanza. En sesión do 1 de abril procedeuse a elixir aos membros das dúas comisións permanentes: 1ª comisión: presupostos, arbitrios e contas. 2ª comisión: policía sanitaria, urbana e rural.

En sesión do 6 de maio e de conformidade coa comunicación do sr. Administrador económico da provincia acordouse nomear aos 6 peritos repartidores e aos seus suplentes.

En sesión do 22 de xullo e a petición do sr. Gobernador Civil acordouse nomear unha comisión para que na mañá do día 30 dese mes acudiran á capital de Lugo co obxecto de asistir á recepción de S.M. o rei Alfonso XII.

Reunido o concello, a xunta municipal deu conta dos gastos municipais para o ano económico 1877-78 que ascendía a 7.987,79 pts.

En sesión do 23 de setembro acordouse que con cargo o capítulo de gastos imprevistos se abonasen 160 reais, ou sexa 40 pts, importe dos honorarios do facultativo que practicou a autopsia do cadáver que foi atopado no camiño que de Gomean conduce a Adai.

Ano 1878. Alcalde-presidente D. Domingo Chousa Páramo

En sesión do 20 de xaneiro deuse conta dunha comunicación do sr. Comandante do posto da garda civil na que se denunciaba o apreso de monte público chamado Serra da Féveda realizado por un veciño de San Martín de Folgosa. O Concello acordou ca comitiva de policía rural visitase o lugar e informara canto crea conveniente.

En sesión do 1 de setembro, entre outras cousas presentouse unha queixa do alcalde de barrio de Gomeán queixándose de dous veciños por incumplir a circular da presidencia, e non prender aos cans durante a colleita do millo. En sesión do 20 de outubro acordouse formar a Xunta municipal de Amillaramento, comunicóuselles o seu nomeamento aos señores designados mediante un oficio-credencial, o cargo de vocal desta xunta sería honorífica e gratuíta, advertíndolles que no prazo de 8 días podían escusarse legalmente polas causas que establecía a lei municipal.

Ano 1879. Alcalde-presidente D. Domingo Chousa Páramo

En sesión do 1 de xuño acordouse nomear novo porteiro do concello, asignándolle un soldo anual de 365 pts. En sesión do 29 de xuño o sr. Alcalde presentou dúas notas remitidas por un letrado de Madrid e outra de A Coruña referente á consulta feita polo concello sobre se procede pedir e reclamar das persoas que fixeron o traslado da casa consistorial con infracción da lei ao sitio de Penagrande, importando 100 reais por consulta ao letrado de Madrid e 60 ao letrado de A Coruña. En sesión do 12 de xullo, o sr. xuíz de 1ª instancia do partido, ditou providencia recaída no escrito pedindo a execución da sentenza no preito litigado por arrendamento da casa de Penagrande, tendo o concello que pagar a cantidade de 1716,91 pts.

En sesión do 12 de setembro acordouse dar cumprimento á circular do goberno da provincia referente ao nomeamento das xuntas municipais de sanidade, recaendo o nomeamento nun licenciado en menciña e tendo en consideración que neste distrito non existían farmacéuticos nin veterinarios nomeándose destes últimos a 8 prácticos.

Ano 1880. Alcalde-presidente D. Domingo Chousa Páramo

En sesión do 10 de abril acordouse remitir unha circular aos alcaldes de barrio das parroquias do distrito, co obxecto de que recoñeceran os muros dos agros sementados de centeo en unión con 3 veciños prohibindo apacentar toda clase de gando e as mulleres coller herba entre o centeo, baixo a multa de 1 peseta por cada cabeza de gando e persoa que se excedera a coller herba.

Na sesión do 5 de xuño, o concello nomeou Depositario de fondos municipais e recadador da contribución de consumos cereais e sal deste distrito.

En sesión do 10 de xullo fíxose presente a corporación que era público e notorio o conveniente que sería non só para este distrito, senón tamén aos de Neira de Jusá, Becerreá, Nogais, Cervantes, Navia de Suarna, Fonsagrada, Baleira e Castroverde o establecemento dun apeadeiro na estación de Laxosa, sendo o sitio máis apropiado o chamado “Do agro do Chau” o cal podían achegarse facilmente os arrastres de importación e exportación dos concellos indicados representando estes unha agrupación de máis de 70.000 habitantes.

En sesión do 16 de outubro deuse conta entre outras cousas, dunha solicitude dun veciño de Adai denunciando a un veciño por edificar este sen previa autorización un alpendre, que a xuízo do denunciante trataba aquel de destinar a casa, porque “ fai fogo nela e dorme con chave en man”, cuxo edificio e aira estaban case no centro do campo da feira pública de Adai e terreo comunal.

Na sesión do 13 de novembro deuse lectura a unha comunicación do sr. Gobernador civil da provincia pola que se autoriza a un veciño do pobo de Framil en Santa Eulalia de Quinte, a variar un camiño.

CONCLUSIÓN:

A obra lexislativa das Cortes de Cádiz supón a liquidación dos fundamentos económicos e xurídicos sobre os que se asentaba o antigo réxime, coa Constitución de 1812, España ábrese á constitucionalidade.

A obra de Cádiz foi inmensa. Os deputados doceañistas sentaron as bases do que hoxe se entende por Estado de Dereito e sociedade democrática, fundada nos principios de soberanía nacional, xustiza e igualdade.

Cádiz foi o berce da constitucionalidade español e a súa influencia perdurou ao longo de todo o século XIX. As bases do estado que alí se crearon, pese a tantos intentos e a tantas épocas na escuridade, non puideron ser demolidas. Porque so a vontade dos pobos poden ser protagonista.

BIBLIOGRAFÍA:

- Colección de Decretos y Ordenes de las Cortes de Cádiz. I
Publicaciones de las Cortes Generales. 1987
Páxs. 437-438 ; 441-443
- Colección de Decretos y Ordenes de las Cortes de Cádiz. II
Publicaciones de las Cortes Generales. 1987
Páxs. 809-810; 820-821; 965-966;
- MÁRQUEZ CRUZ, Guillermo; Política y gobierno local. La formación de gobierno en las Entidades locales en España. Centro de Estudios Políticos y Constitucionales. Madrid. 2007. Páxs. 19-20.
- ACTAS do concello de O Corgo